

SXEDIO.86M

22.6.1937: ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ Δ.Ν.ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΛΗΡΙΔΗΣ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΜΕ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΣΤΟΝ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗ ΖΗΤΟΥΝ ΕΠΙΣΗΜΑ ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΜΕΤΑ ΤΑ ΟΚΤΩΒΡΙΑΝΑ ΤΕΡΜΑΤΙΣΜΟ ΤΟΥ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΚΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ (ΠΑΛΜΕΡΟΚΡΑΤΙΑΣ) ΠΟΥ ΕΦΑΡΜΟΖΕΙ Ο ΣΕΡ ΡΙΤΣΜΟΝΤ ΠΑΛΜΕΡ, ΧΩΡΙΣ ΚΑΜΜΙΑ ΩΣΤΟΣΟ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΝΩΣΗ

Τα χρόνια κυλούσαν χωρίς να καταβάλλεται καμιά προσπάθεια από μέρους της αγγλικής διοίκησης στην Κύπρο να αρθούν τα μέτρα που είχαν ληφθεί μετά τα Οκτωβριανά και τα οποία οι διάφοροι κυβερνήτες ανακοίνωναν ότι είχαν ληφθεί προσωρινά και άρα θα καταργολυντο σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Με τα μέτρα που είχαν ληφθεί είχε ανασταλεί κάθε πολιτική δράση ενώ οι πολιτικοί και θρησκευτικοί ηγέτες, άλλοι μεν βρίσκονταν εξόριστοι και άλλοι στην Κύπρο με δεμένα όμως τα χέρια.

Άλλοι πάλι προτίμησαν να συνεργασθούν με το δικτατορικό καθεστώς που εφαρμόστηκε ιδιαίτερα από τον Κυβερνήτη Σερ Ρίτσμοντ Πάλμερ ή να εξαφανιστούν από το πολιτικό προσκήνιο.

Ακόμα το αίτημα της Ενωσης έπαυσε πλέον να αναφέρεται- έστω και αν κρυφόβραζε- ενώ κανένας δεν τολμούσε να μιλήσει ή να γράψει για τον προαιώνιο αυτό πόθο των Κυπριων γιατί αμέσως η εφημερίδα ή το έντυπο του θα κατασχόταν και ο ίδιος σίγουρα θα κατέληγε στη φυλακή.

Στα **1937** τρεις παράγοντες θεώρησαν καλό ότι έπρεπε να αναλάβουν δράση με στόχο να επιτύχουν κατάργηση των μέτρων που έπνιγαν τον κυπριακό λαό την περίοδο αυτή που ονομάστηκε Παλμεροκρατία, από το όνομα του Κυβερνήτη Σερ Ρίτσμοντ Πάλμερ και ήταν συνώνυμα με τη δικτατορία.

Αυτοί οι παράγοντες ήταν οι Δ.Ν. Δημητρίου, δήμαρχος της Λάρνακας για σειρά χρόνια και σημαντικός πολιτικός οικονομικός και πολιτικός παράγοντας της πόλης, ο δικηγόρος Ιωάννης Κληρίδης

και μέλος της Θρονικής Επιτροπής της Ιεράς Αρχιεπισκοπής και ο επίσης δικηγόρος Γεώργιος Βασιλειάδης, συνεργάτης του Δ.Ν. Δημητρίου στο Δήμο Λάρνακας.

Οι τρεις αποφάσισαν ότι ήταν πλέον καιρός να κινητοποιηθούν και να ζητήσουν απο τη επίσημη αγγλική Κυβέρνηση να πάρει μέτρα υπέρ των κυπρίων.

Στα πλαίσια των προσπαθειών τους αποφάσισαν ότι θα ήταν καλό να ενημερώσουν για τις απόψεις τους τόσο τον Κυβερνήτη όσο και την αγγλική Κυβέρνηση, αλλά και για την προγραμματιζόμενη μετάβαση τους στο Λονδίνο.

Ετσι στις **22 Ιουνίου 1937**, πριν αναχωρήσουν για τη αγγλική πρωτεύουσα συνέταξαν υπόμνημα που απέστειλαν προς τον Κυβερνήτη, με το οποίο μεταξύ άλλων τόνιζαν ότι υπό τις υφιστάμενες συνθήκες δεν δικαιολογείτο η συνέχιση του υφισταμένου καθεστώτος διότι στο νησί επικρατούσε πλήρης τάξη και ησυχία.

Τόνιζαν ακόμα ότι το σύστημα εκείνο αποτελούσε απόλυτη δικτατορία και ότι το καθεστώς είχε περικόψει όλα τα στοιχειώδη δικαιώματα και ελευθερίες του ατόμου, έπειτα από την ολοκληρωτική κατάργηση των εκλογικών του δικαιωμάτων, του περιορισμού των πολιτικών συζητήσεων και της ελευθερίας του τύπου, της απαγόρευσης των πολιτικών συζητήσεων και των πολιτικών συγκεντρώσεων και της φίμωσης της δημόσιας γνώμης.

Ωστόσο απέφεγαν να αναφερθούν στο αίτημα της Ενωσης και εξέφρασαν τη λύπη τους για την εξέγερση του **1931** την οποία αποκαλούσαν "απρομελετήτους και απροσδοκήτους λυπηράς ταραχάς του **1931**".

Αναφερόταν στο υπόμνημα των τριών κυπρίων παραγόντων:

Λάρναξ **22 Ιουνίου 1937**

"Λαμβάνομεν την τιμήν να υποβάλωμεν εις την Υμ. Εξοχότητα τα ακόλουθα, με πρόθεσιν και την διακαή επιθυμίαν να βοηθήσωμεν την προσπάθειαν, όπως η δικυβέρνησις της αποικίας ταύτης τεθή επί

της στερεάς βάσεως της ειλικρινούς συνεργασίας της πίστεως και εκτιμήσεως μεταξύ Κυβερνήσεως και κυβερνωμένων. Οτι τοιαύτη πρέπει να είναι η βάση της καλής και επωφελώς αποτελεσματικής διακυβερνήσεως, ελπίζομεν, ότι είναι κοινώς παραδεκτόν.

2. Πράττοντες ούτω δεν αξιούμεν ότι έχομεν οιανδήποτε αντιπροσωπευτικήν ιδιότητα. Ως γεγονός η σημερινή διοικητική κατάσταση δεν επιδέχεται αντιπροσώπευσιν του λαού, αλλ' ούτε επιτρέπει εις οιονδήποτε πρόσωπον να επιζητήση οιανδήποτε λαϊκήν εντολήν δι' οιανδήποτε πολιτικήν δράσιν. Υποβάλλοντες όμως, τας απόψεις ημών αισθανόμεθα ότι δικαιολογούμεθα ισχυριζόμενοι ότι αύται είναι και αι απόψεις της μεγάλης πλειονότητος του λαού. Κάμνομεν δε τον ανωτέρω ισχυρισμόν, σοβαρώς πιστεύοντες, ότι είναι αληθής και ότι ούτος είναι το ορθόν συμπέρασμα της στενής καθημερινής επαφής ημών μετά του λαού όλων των τάξεων του οποίου τας απόψεις εξερευνώμεν και σημειούμεν. Αλλ' ανεξαρτήτως προς την έκτασιν της επιδοκίμασίας των απόψεων ημών υπό του λαού, πιστεύομεν ότι αύται θα τύχωσι της προσοχής της υμετέρας Εξοχότητος εξ αυτής τούτης της εσωτερικής των αξίας.

3. Πριν ή προχωρήσωμεν επιθυμούμεν να σημειώσωμεν την εκτίμησιν ημών περί των αρίστων διαθέσεων της Υμ. Εξοχότητος εν τη επιτελέσει των υψηλών Υμών καθηκόντων, και το αξιοσημείωτον ενδιαφέρον Αυτής υπέρ της προαγωγής της Αποικίας.

Αλλα ταυτοχρόνως επιθυμούμεν να υποβάλωμεν μετά σεβασμού ότι η Υμ. Εξοχότης είναι κακώς πληροφορημένη και σφάλλει έχουσα την γνώμην, ότι το παρόν σύστημα Κυβερνήσεως επιδοκιμάζεται υπό του λαού ή ότι είναι κατάλληλον διά την αποικίαν. Λαμβανομένου υπ' όψιν του γεγονότος ότι μέχρι τούδε ο εγχώριος τύπος δεν υπήρξεν ελεύθερος εις το να εκφράζη την δημόσιαν γνώμην μόλις ήρχισε να εκφράζη γνώμην, οι διοικηταί επέστησαν την προσοχήν των εκδοτών των εφημερίδων, ούτοι δε διέκοψαν την

δημοσίευσιν των απόψεων των- η Κυβέρνησις έχασεν έν μέσον διά του οποίου ήτο δυνατόν να οδηγηθή ως προς τας απόψεις του λαού. Και περαιτέρω λαμβανομένου υπ' όψιν του γεγονότος ότι δημόσιαι συγκεντρώσεις και πολιτικά συζητήσεις απαγορεύονται, τόσον δε κατά το παρελθόν όσον και πολύ προσφάτως η Διοίκησις ηρνήθη να παραχωρήση αδείας δημοσίων συγκεντρώσεων, διά μέσου των οποίων η Κυβέρνησις ηδύνατο να μάθη τας απόψεις του λαού, αύτη μένει μόνον με τας μονοπλεύρους πληροφορίας τας οποίας λαμβάνει παρά σχετικώς μικρού κύκλου υπαλλήλων και ημιυπαλλήλων ούτω δε δεν ευρίσκεται εις επαφήν μετά της πραγματικής δημοσίας γνώμης.

4. Θα παρελείπομεν το καθήκον ημών ως Βρειτανών υπηκόων, εάν δεν υπεδεικνύομεν ότι τα βαθέα φιλοβρειτανικά αισθήματα των κατοίκων της Αποικίας, άτινα εν ουδεμιά περιπτώσει καθυστέρησαν εις το να επιδειχθώσι περιβλέπτως, δεν πρέπει να παρερμηνεύονται ως επιδοκιμασία του σημερινού συντάγματος, ή ως καθ' οιονδήποτε τρόπον αποδεικνύονται ότι τούτο ικανοποιεί τον λαόν.

Άληθώς καθ' όλην τη περίοδον της Βρειτανικής διακυβερνήσεως της Κύπρου, παρόλην την πληθώραν των δικαιολογημένων παραπόνων η προς την Βρειτανικήν Κυβέρνησιν εκτίμησις και ο σεβασμός υπήρξαν πασιφανή και η πίστις προς την βρειτανικήν αυτοκρατορίαν και τας τύχας αυτής έμεινεν εριζωμένη εις την καρδίαν του λαού και επεδείχθη εις πάσαν δύσκολον περίστασιν.

5. Δέον να μη λησμονηθή ότι το σημερινόν σύστημα διακυβερνήσεως εισήχθη αμέσως μετά τας απρομελετήτους και απροσδοκήτους λυπηράς ταραχάς του 1931 ως "μέσον ανάγκης προσωρινόν" με την δήλωσιν ότι " θα παραστή ανάγκη αναθεωρήσεως του όλου ζητήματος του συνταγματικού μέλλοντος της νήσου (ίδε κυπριακήν εφεμερίδα της 13 Νοεμβρίου 1931) και ότι έκτοτε η τοιαύτη δήλωσις επαναλαμβάνεται κατ' έτος εις την δημοσιευομένην Κυανούν Βίβλον. Καίτοι το σημερινόν σύνταγμα ενδεχόμενον να εδικαιολογείτο τότε ως προσωρινόν

μέτρον ανάγκης προς αντιμετώπισιν των περιστάσεων, δεν δύναται να υπάρξη πλέον οιαδήποτε δικαιολογία διά την εξακολούθησιν του διότι η χώρα απολαύει έκτοτε πλήρους ειρήνης και τάξεως και διότι τοιοῦτον σύνταγμα δεν είναι κατάλληλον διά λαόν, όστις έχει πλήρη συνείδησιν των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του και ο οποίος αισθάνεται ότι είναι σκληρόν δι' αυτόν ενώ έχει βρετανικήν υπηκοότητα, να μη δίδεται εις αυτόν περισσοτέρα σημασία εν τη αποικία από εκείνην, η οποία είναι κατάλληλος μόνον δι' απολιτίστους λαούς. Ποιούμεθα έκκλησιν εξοχώτατε, όπως ληφθούν υπ' όψιν τα αισθήματά μας, όταν βλέπωμεν ότι δεν επιτρέπεται εις ημάς να έχωμεν φωνήν εις το πώς θα διατεθούν αι συνεισφοραί τας οποίας κάμνομεν διά την γενικήν ευημερίαν εν τη αποικία, ή εις το πώς θα εκπαιδευθούν τα τέκνα μας, διά την εκπαίδευσιν των οποίων πληρώνομεν ή εις το πώς πρέπει να διευθύνωνται αι τοπικάί ημών υποθέσεις ή όταν κωλυώμεθα να συζητώμεν συναντώμενοι δημοσίας υποθέσεις ή να εκφέρωμεν γνώμας επ' αυτών.

6. Απηγγέλθη επισήμως υπό της Υμ. Εξοχότητας και επεδοκιμάσθη υπό του εντιμοτάτου Υπουργού των αποικιών, ότι το σημερινόν σύστημα της κεντρικής διακυβερνήσεως, δέον να εξακολουθήσῃ και ότι ο λαός της Κύπρου έχει ανάγκην πολιτικής διαπαιδαγωγήσεως, ήτις δέον να δοθή πρώτον εις αυτόν εν τη τοπική διοικήσει, διά της επεκτάσεως των εξουσιών των δημοτικών συμβουλίων, των Χωριτικών Αρχών και των διοικητικών συμβουλίων. Μετά του απαιτουμένου σεβασμού τολμώμεν να είπωμεν ότι δεν δυνάμεθα να αντιληφθώμεν πώς ο Κυπριακός λαός θα διαπαιδαγωγηθή πολιτικώς διά διασυρμών εις τα δημοτικά συμβούλια και τας σχολικάς Εφορείας κτλ. εκτός εάν η πρόθεσις είναι, αντί η Κυβέρνησις να στηρίζεται επί της ανοικτής και ειλικρινούς νομιμοφροσύνης, συνδυαζομένης μετά της ικανότητος του χαρακτήρος και της αξιοπρεπείας, ως ταύτα θα αναγνωρίζωνται και αμείβωνται υπό του λαού εις εκλογάς, προτιμά να οικοδομή επί της κινουμένης

άμμου, την οποίαν αποτελούν άνθρωποι, οι πλείστοι των οποίων θεωρούν πρόσφορον να παρακολουθούν πάντοτε το φύσημα του ανέμου.

7. Το σημερινόν σύστημα διακυβερνήσεως της αποικίας ισοδυναμεί εν τη πραγματικότητα προς απόλυτον δικτατορίαν. Δικτατορίαί όμως οσονδήποτε καλαί και αν είναι αι προθέσεις των, αποκρούονται υπό παντός πολίτου έχοντος αξιοπρέπειαν. Είναι ασυμβίβαστοι προς την ηθικήν και διανοητικήν πρόδον. Βασίζονται επί της αυθαιρέτου δυνάμεως και παραγνωρίζουν το δικαίωμα των ατόμων εις το να συμμετέχουν του έργου της γενικής ευημερίας, ήτις είναι αληθής σκοπός της Κυβερνήσεως. Στερούμενοι του βασικού τούτου στοιχείου και ούτω αρνούμενοι οιαδήποτε αξίαν εις τα άτομα, μεταχειριζόμενοι δε ταύτα μετά περιφρονήσεως, είναι καταδικασμένοι να υποθάλπουν δυσαρρεσκείας, αι οποίαι οσονδήποτε και αν μένωσι δαμασμένα διὰ βίας και αυστηρών νόμων, θα εύρουν διέξοδον εις περιστάσεις δυσχερειών. Εν τοιαύτη περιπτώσει μία αυταρχική Κυβέρνησης θα έχη να στηριχθή μόνον εις τον μικρόν κύκλον οπαδών της, οι οποίοι εις το τέλος θα έχουν, ότι ηκολούθησαν την αυταρχικότητα όχι διότι επίστευσον εις τας αρχάς της, ή διότι είχον πίστιν εις την αξίαν της, αλλ' απλώς διότι ήτο τότε η Εξουσία.

8. Ως Βρεττανοί υπήκοοι, έχοντες αξιοπρέπειαν και πλήρη συνείδησιν των καθηκόντων των δικαιωμάτων και των ελευθεριών, αι οποίαι είναι αλληλένδετοι προς την υπηκοότητα μας, οφείλομεν εντίμως και ανοικτά να δηλώσωμεν ότι η γενική γνώμη είναι ότι το σημερινόν σύνταγμα της Αποικίας δεν είναι καθόλου ικανοποιητικόν, ότι η νομοθεσία εν τη αποικία επροχώρησε πολύ εις την περικοπήν των δικαιωμάτων και ελευθεριών του πολίτου, κατηργήσασα τελείως το πολιτικόν και τοπικόν εκλογικόν δικαίωμα, περιορίσασα την ελευθερίαν του τύπου, απαγορεύσασα πολιτικάς συζητήσεις και δημοσίας συγκεντρώσεις και φιμώσασα την δημοσίαν γνώμην ότι αισθανόμεθα την τοιαύτην κατάστασιν ως

σκληράν και καταπιεστικήν, ότι παρ' όλα ταύτα ημείς και όλοι οι Κύπριοι γενικώς θα εξακολουθήσωμεν να παραμένωμεν νομιμόφρονες πολίται πιστεύοντες ότι η δικαία υπόθεσις ημών εις το τέλος θα αναγνωρισθή και η κατάστασις δεόντως θα θεραπευθή.

9. Υπό τοιούτον πνεύμα τολμών να κάωμεν έκκλησιν εις την Υ. Εξοχότητα να ακούση τας απόψεις ημών, αι οποίαι ως ισχυριζόμεθα είναι αι γνήσiai απόψεις του λαού και να εξεετάση ευμενώς την επιθυμίαν του λαού, όπως έχη αντιπροσωπευτικούς θεσμούς, με πλήρη ευθύνην τόσο εις την Κεντρικήν Κυβέρνησιν, όσο και εις τας τοπικάς διοικήσεις και την θέλησιν του όπως τα δικαώματα και αι ελευθερίαι του αποκατασταθώσι, ούτω δε τεθώσι τα στερεά θεμέλια εντίμου ανοικτής και ειλικρινούς συνεργασίας αυτού μετά της Κυβερνήσεως, εν τη επιδίωξει της προοδευτικής αναπτύξεως της αποικίας προς πάσας τας κατευθύνσεις και της ευδαιμονίας και της ευτυχίας των κατοίκων αυτής.

10. Θα αναμένωμεν ανυπομόνως την απάντησιν της Υμ. Εξοχότητος προς τον πρώτον υπογράφοντα την παρούσαν αίτησιν εις την εν Λάρνακι διεύθυνσιν του αμ' ως θα ήτο πρόσφορον διά την Υμ. Εξοχότητα να ευνοήση ημάς απαντήσεως.

Διαβεβαιούντες Υμάς εκ νέου περί των αρίστων ημών προθέσεων

Διατελούμεν

Δ.Ν. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΙΩΑΝ.Κ. ΚΛΗΡΙΔΗΣ

Γ.Σ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ